06/01/2023

Περισσότερα από 2000 έργα έχει υλοποιήσει το ΚεΔΑΚ στο Άγιον Όρος

/ Αγιορείτικα

Στο Καθολικό, το λαμπρότερο οικοδόμημα της αγιορείτικης μονής, είναι αφιερωμένο το φετινό ημερολόγιο του Κέντρου Διαφύλαξης Αγιορείτικης Κληρονομιάς (ΚεΔΑΚ) που εποπτεύει ο τομέας Μακεδονίας – Θράκης του Υπουργείου Εσωτερικών και στα 40 χρόνια της λειτουργίας του, έχει εγκρίνει κι έχει υλοποιήσει περισσότερα από 2000 έργα στην Αθωνική Πολιτεία (υποδομές, αναστηλώσεις, οικοδομήσεις, ενεργειακά κ.α.).

Ο κεντρικός ναός ,το «**Καθολικό**» όπως έχει επικρατήσει να ονομάζεται, αποτελεί όπως και στο μοναστήρι το σημείο αναφοράς για όλα σχεδόν τα έργα του ΚεΔΑΚ που εκτελούνται στην Αθωνική πολιτεία καθώς μέσα και γύρω του εξελίσσεται όλος ο κόσμος του αγιορείτικου μοναχισμού και των προσκυνητών. «Είναι το πρώτο κτήριο που κατασκευάζεται σ ένα οργανωμένο μοναστήρι και τίθεται στο κέντρο του λατρευτικού βίου αφού κύριο χαρακτηριστικό του είναι η πολύωρη

προσευχή» σημειώνει στον πρόλογο του ημερολογίου **ο αρχαιολόγος του Κέντρου, Πέτρος Καψούδας.**

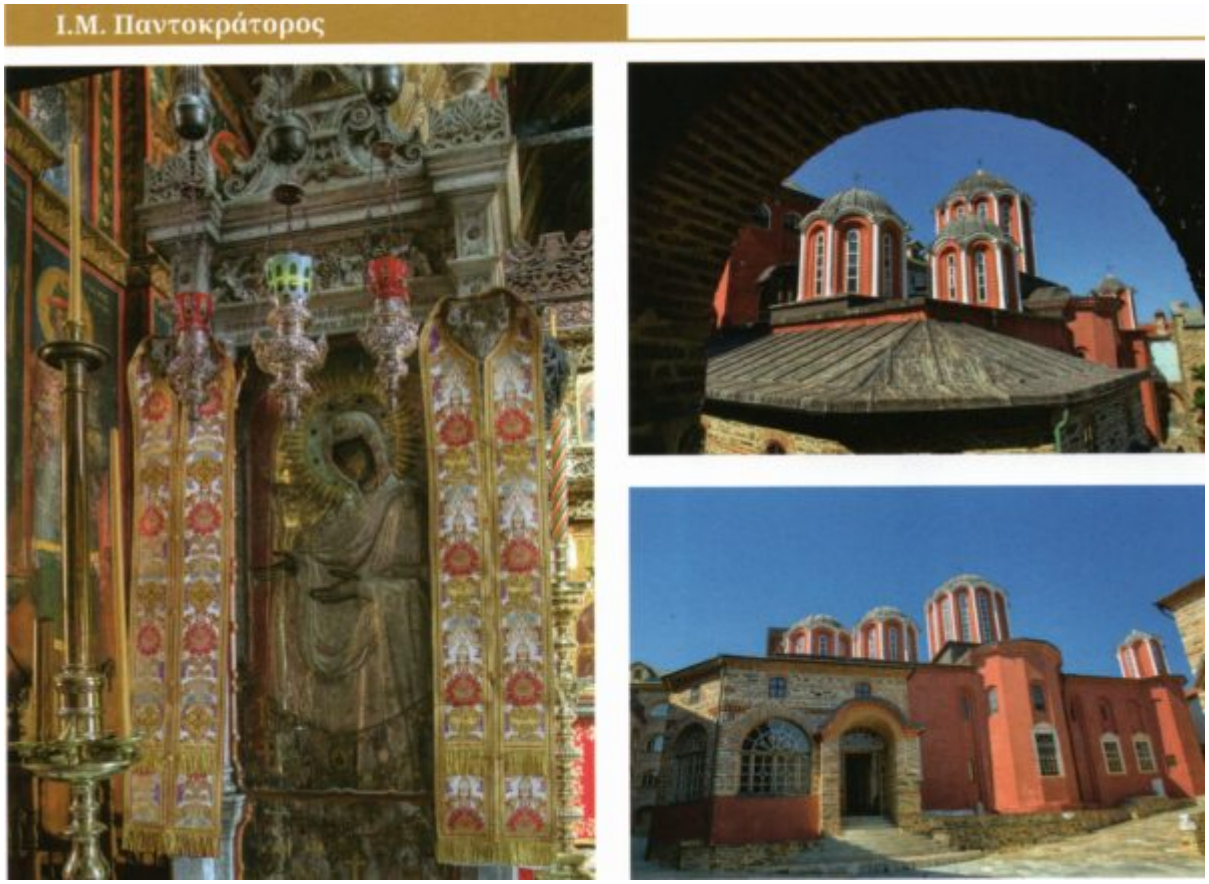

«Είκοσι οι κυρίαρχες μονές, είκοσι και τα καθολικά » είναι το βασικό συμπέρασμα για το περιεχόμενο του ημερολογίου του 2023. Αλλά τα μοναστήρια, στο διάβα των αιώνων, λόγω των αυξημένων αναγκών που προέκυπταν δεν έχτισαν μόνον έναν κεντρικό ναό και η σημερινή αντιστοιχία – όπως συμβαίνει και με τόσα άλλα πράγματα στο Άγιον Όρος- δεν συμβαδίζει... αριθμητικά με το παρελθόν καθώς στο αρχικό κτίσμα καταγράφονται ανακατασκευές και προσθήκες. Όπως δεν ευσταθεί και ο ισχυρισμός ότι « όλα τα αγιορείτικα καθολικά έχουν κοινό(ερυθρό) χρώμα» στην εξωτερική όψη. Αντικρούεται μάλιστα και από τις 60 (μικρές) φωτογραφίες που συμπεριλαμβάνει το ημερολόγιο, τρεις από κάθε μοναστήρι- δημοσιευμένες κατά την... αγιορείτικη μοναστηριακή ιεραρχία.

(Πάντως- και σύμφωνα με στοιχεία από παλιότερο ημερολόγιο του ΚεΔΑΚ- το πρώτο καθολικό που κτίστηκε στο Άγιον Όρος είναι και του πρώτου τη τάξει μοναστηριού: της Μεγίστης Λαύρας(963), με χορηγίες των αυτοκρατόρων Νικηφόρου Φωκά και Ιωάννου Τσιμισκή. Της μονής Βατοπαιδίου κτίστηκε τον 10ο αι., ανακατασκευάστηκε τον 14ο αιώνα ενώ τον 17ο αιώνα έγινε προσθήκη διώροφου ανοικτού εξωνάρθηκα. Το καθολικό της μονής Ιβήρων άρχισε να

κτίζεται το 984, ολοκληρώθηκε μετά το 1019 και ανακατασκευάστηκε στις αρχές του 16ου αιώνα...)

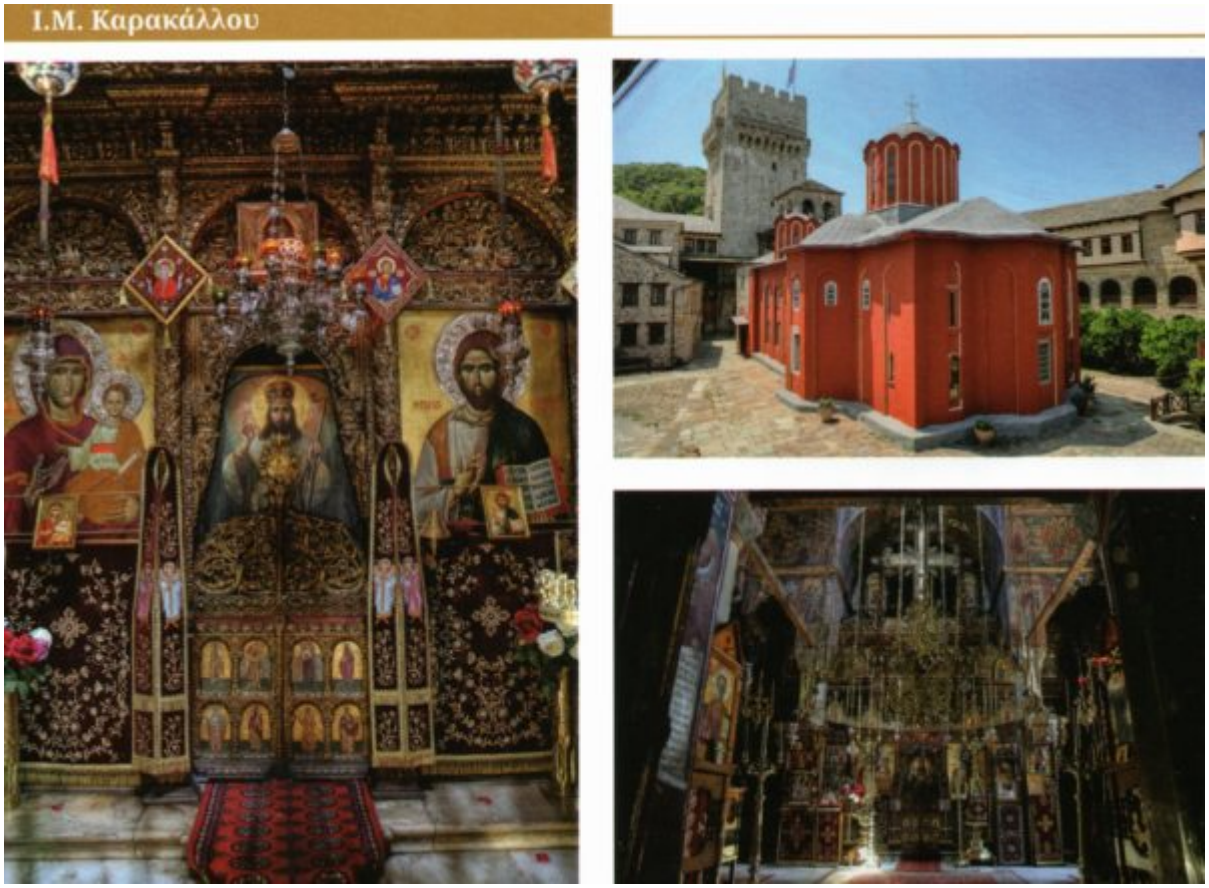

«Το καθολικό τοποθετείται στο κέντρο της αυλής όταν η τοπογραφία το επιτρέπει. Από την **Μεσοβυζαντινή** εποχή ο αρχιτεκτονικός τύπος του σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού σε τρούλο είχε προκριθεί ως καταλληλότερος για την εξυπηρέτησης των λειτουργικών αναγκών των μοναστικών κοινοτήτων.

Στο Άγιον Όρος, ο τύπος αυτός τροποποιήθηκε ελαφρά οδηγώντας στην παραλλαγή του «αγιορείτικου» ή «αθωνικού τύπου». Σε αυτή την παραλλαγή στον βόρειο και στο νότιο τοίχο του ναού ανοίγονται δύο ευρύχωρες κόγχες, οι χοροί που παίρνουν το όνομά τους από τους χορούς των ψαλτών που συγκεντρώνονται εκεί. Η προσθήκη των χορών ήταν τόσο επιτυχημένη που σύντομα ο αθωνικός τύπος κατέστη συνώνυμο του καθολικού ακόμη και εκτός του Αγίου Όρους. Σ αυτή την πορεία των σχεδόν 11 αιώνων οι περισσότερες αγιορείτικες μονές κατασκεύασαν περισσότερα από ένα καθολικά για τις ανάγκες τους» επισημαίνει ο κ. Καψούδας.

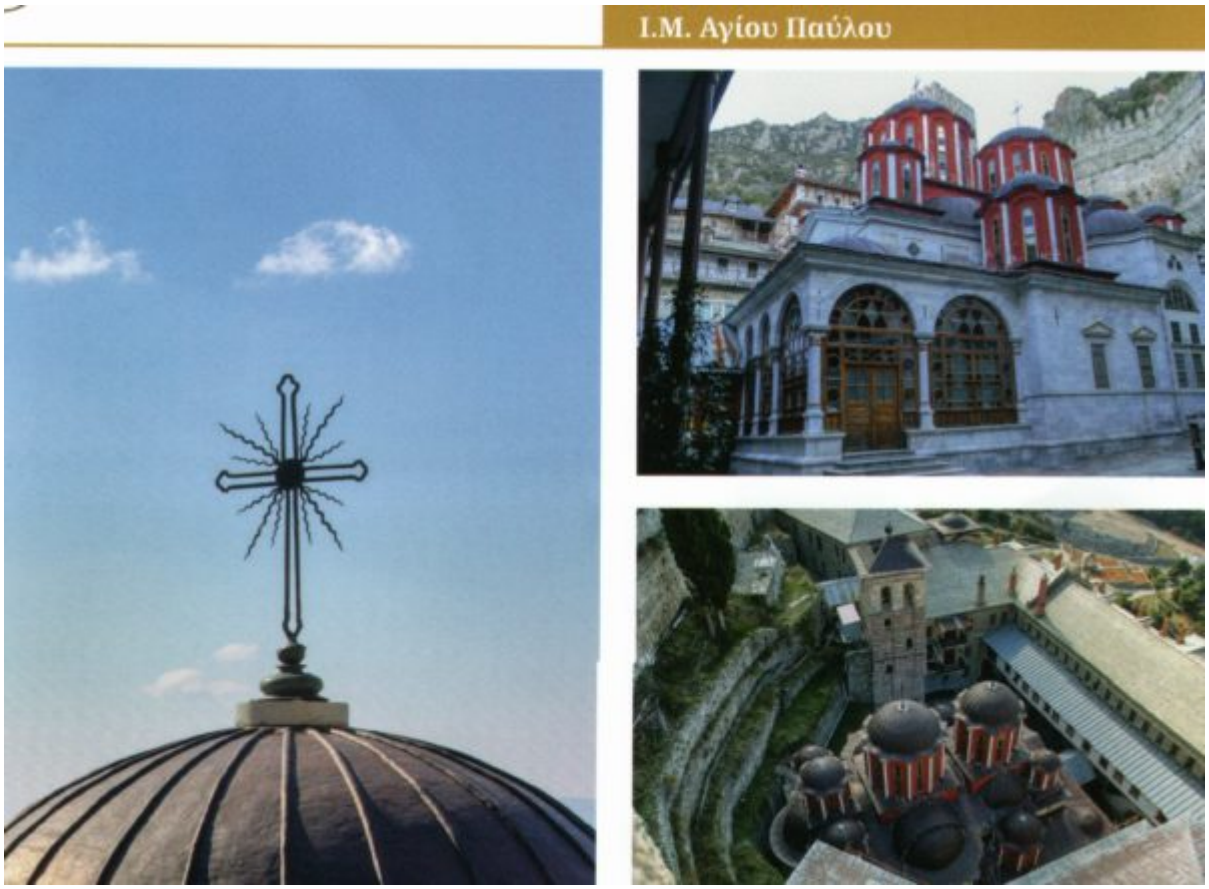

Καθολικά 10 αιώνων

Το καθολικό ανεξαρτήτως μεγέθους είναι αυτό που «μιλάει» περισσότερο απ’ όλα τα κτίσματα την ιστορία του μοναστηριού. Είναι η «καρδιά» του, η καθημερινή «ανάσα» του, φέρει την σφραγίδα της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας της εκάστοτε αδελφότητας. «Από το 10ο μέχρι τον 19ο αι. κατασκευές, επισκευές και προσθήκες στα καθολικά απαντούν σε όλες τις μονές. Σταδιακά η μορφή του αγιορείτικου καθολικού αποκρυσταλλώθηκε, ώστε να ανταποκρίνεται στις μοναστικές ανάγκες όλων των μοναστικών κοινοτήτων. Παρεκκλήσια, τυπικαριά, λιτές, εξωνάρθηκες και κωδωνοστάσια προστέθηκαν κατά περίπτωση στον κυρίως πυρήνα το ναού δημιουργώντας μεγάλα και πολύπλοκα συγκροτήματα. Ως αποτέλεσμα προέκυψαν πολυεπίπεδοι όγκοι και μοναδικές συνθέσεις. Για τις προστασία τους από τις καιρικές συνθήκες , τα Καθολικά συνήθως επιχρίονταν και κεραμικό κονίαμα και σταδιακά πήραν το γνωστό ερυθρό χρώμα στις όψεις».

Δεν υπάρχει ωστόσο εσωτερικός διάκοσμος σε αγιορείτικο καθολικό που να μην εντυπωσιάζει τον προσκυνητή. «…Στο εσωτερικό του καθολικού οι τοίχοι κοσμούνται με τοιχογραφίες. Πάνω τους αναπτύσσεται η απεικόνιση του κόσμου, με την ουράνια βασιλεία στον τρούλο, σκηνές από το δωδεκάορτο στους θόλους και μεμονωμένους αγίους χαμηλότερα. Όπως είναι αναμενόμενο προτιμώνται

ιδιαίτερα οι ασκητές άγιοι...Παράλληλα φορητές εικόνες, διαφόρων εποχών και μεγεθών, θαυματουργές ή απλώς σεβάσμιες αποτελούν την απόδειξη της ευλάβειας και της πίστης. *«...Η ευλάβεια μοναχών και προσκυνητών αφιέρωσε στα αθωνικά καθολικά, μικρά και μεγάλα αντικείμενα κατασκευασμένα επί τόπου ή φερμένα από μακρινές χώρες. Τέμπλα ξυλόγλυπτα και μαρμάρινα, προσκυνητάρια, θρόνοι, μανουάλια, πολυέλαιοι και κανδήλια βρίσκονταν αρμονικά τη θέση τους στο χώρο, λαμπρύνουν το ναό, συμμετέχουν στον λατρευτικό βίο...»* σημειώνει ο αρχαιολόγος του ΚεΔΑΚ.

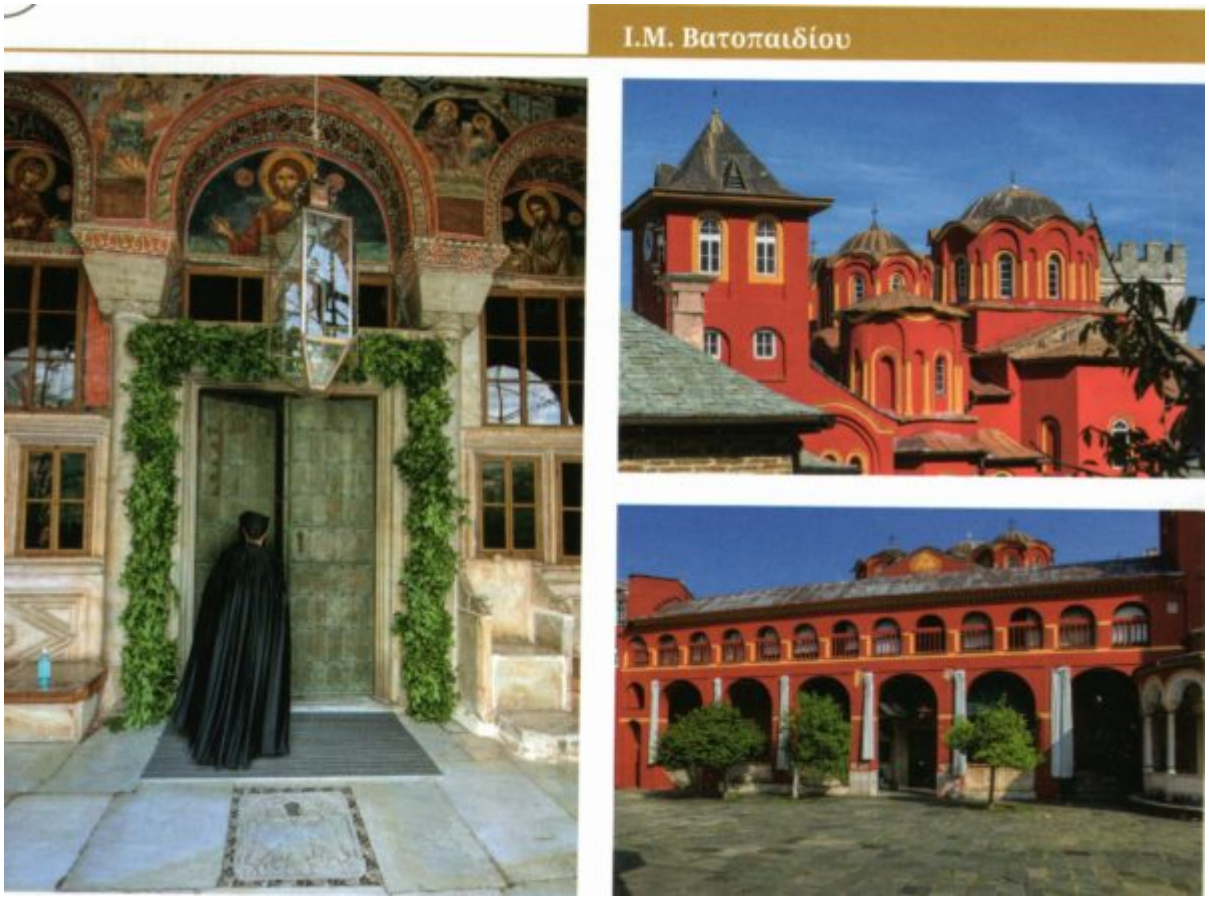

Ο κ. Καλαφάτης

«Το αξιόλογο επιστημονικό και τεχνικό δυναμικό του ΚεΔΑΚ αποδεικνύει συνεχώς ότι υπηρετεί μια μοναδική κληρονομιά και συμβάλλει εδώ και 40 χρόνια στη διατήρηση της διεθνούς ακτινοβολίας του Αγίου Όρους» τονίζει στο μήνυμά του ο ΥΜΑΘ και πρόεδρος ΔΣ του ΚεΔΑΚ **Σταύρος Καλαφάτης.**

«Ο τομέας Μακεδονίας Θράκης του Υπουργείου Εσωτερικών διά του ΚεΔΑΚ- προσθέτει ο υφυπουργός – καταβάλλει συντονισμένες προσπάθειες για την προστασία, την διαφύλαξη και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του Αγίου Όρους, επιτελεί σημαντικό έργο, υλοποιεί κάθε είδους παρεμβάσεις πάντα με σεβασμό στις ιδιαίτερες συνθήκες , την παράδοση και την αισθητική της

μοναστικής πολιτείας».

Αναφερόμενος στο έργο του Κέντρου, ο διευθυντής του, **Ηλίας Περτζινίδης,** υπογραμμίζει ότι «τα τελευταία χρόνια συντελείται μια προσπάθεια απεγκλωβισμού από τις στείρες αγκυλώσεις του παρελθόντος και υλοποίησης έργων ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού, ενταγμένων στα δεδομένα του 21ου αι. με προδιαγραφές υψηλού επιπέδου και με σεβασμό προς τι αρχές της αειφορίας και τις ιδιαίτερες συνθήκες του Αγίου Όρους».

Στο ΚεΔΑΚ που ιδρύθηκε το 1981, έχουν εκχωρηθεί αρμοδιότητες των Υπουργείων Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών και Μεταφορών, Πολιτισμού και Αθλητισμού και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων σε όλη την αγιορείτικη χερσόνησο. Το έργο του χαρακτηρίζεται …σιωπηλό αλλά ουσιαστικό.

«Το αποτέλεσμά του» όπως αναφέρουν οι εκπρόσωποί του *«είναι ορατό στον επισκέπτη του Αγίου Όρους. Από τη μία παραμένει αναλλοίωτος ο ιστορικός χαρακτήρας των αθωνικών κτηρίων, καθώς διατηρούνται όλα εκείνα τα στοιχεία που τα διακρίνουν και τους προσδίδουν ιστορική και αρχιτεκτονική αξία. Από την άλλη στο εσωτερικό των κτηρίων ενσωματώνονται τεχνολογίες και ευκολίες απαραίτητες σήμερα τόσο στους εγκαταβιούντες μοναχούς όσο και για τους προσκυνητές».*

Πηγή: ΑΠΕ – ΜΠΕ/ Θανάσης Τσίγγανας